

Posušila se mu [bujna] tudi
fantazija je nekdanja
in snoví ni našel druge!
Pa napada v slabih verzih
zdaj kolege svoje! Smili
se mi lačni moj tovariš,
nekedanji moj prijatelj!
Naj prodaje, naj prodaje
tam pamflete svoje revček,
da najé se zopet enkrat
in nasiti si želodec,
pa da nov kaftan si kupi,
da zakrpat dá opanke
si! Pustite mu veselje!
Pojdite pa mu povejte:
Kadarkoli bo spet lačen,
naj le spiše nov pamfletek¹
zoper mene pa naj nese
ga na prodaj na sejmišče!»»

(Konec prihodnjič.)

Joža Glonar: Samhaber in njegovi »Preširenklänge»

«En Kniž se vredn stri
si mujo perzadeti
tu, kar sèm krulil jest,
od ... zapejti ...»

«Pisanice», l. 1780.

Ko so v marcu 1880. izšli v Ljubljani pri Kleinmayru in Bambergu Samhabrovi »Preširenklänge«, jih je Levec v »Slovenskem narodu«, št. 66 in 67, nemudoma obširno naznanil in navdušeno pozdravil. »Spominam se, da smo se pred več leti na Dunaji v Stritarjevej literarnej družbi velikrat menili o tem, kako bi nam bilo možno dobiti nemškega pisatelja na glasu, kateri bi hotel, utegniti in znal našega Preširna preložiti na nemški jezik. Želeli smo to osobito iz dveh vzrokov: prvič zato, ker smo videli, kako dobrovoljno je vzprijelo, kako radostno čitalo nemško občinstvo Puškina in Lermontova, katera je dovršeno na nemški jezik preložil Bodenstedt; in drugič zategadelj, ker smo baš tista leta tolikrat čitali po velikih nemških novinah, ker smo tolikrat slišali odmevati se po javnih zborih,

¹ Prvotno se glasi verz: naj pamfletek nov [na]piše

da vse naše slovensko slovstvo, malo številce katekizmov in abecednikov, je ničevno in tako neznatno, da se oholi Anastazij Zelenec nij sramoval o njem javno reči, da je more vse jedenkrat v robec zavito pod pazduho v deželni zbor kranjski prinesiti. Želeli smo nemški čitajoče in misleče občinstvo opozoriti na našega Preširna ter pokazati mu, da tudi zaničevani narod slovenski ima pesnika, kateri se sme družiti z največjimi pesniki bodi si katerega koli novejšega naroda. A ta želja se nam tiste čase nij izpolnila.» Res je, da se je v nemškem jeziku že precej pisalo o Prešernu, res tudi, da je mnogo Prešernovih poezij tudi prevedenih v nemščino, toda vse to je po večini zakopano v raznih listih, prevodi pa se prestrogo držijo slovenskega besedila in delajo vsled tega krivico duhu nemškega jezika. Zato Levec s tem večjim veseljem pozdravlja novi prevod, ker je uverjen, da Prešeren do Samhabra ni našel prelagatelja, ki bi ga bil v tako dovršeni, izborni obliki podal nemškemu občinstvu. Nato še prav posebno pohvali prevod «Luna sije» («To je Prešeren!»), soneta «Življenje ječa» in «Kam». Ne mara sicer trditi, da so vsi prevodi tako dobri, toliko dovršeni pa so pač vsi, da je lahko tudi kritičen čitatelj z njimi zadovoljen. Samovoljno spremembo «Krsta» sicer pograja in želi, da bi Samhaber svojo prepsnitev «Krsta» v drugi izdaji bolj naslonil na original. Na koncu še posebe opozori na plemenito, pravo pesniško navdušenje, s katerim govori Samhaber o Prešernu in skuša čitatelja zanj ogreti. — Stritarjeva ocena, ki jo je prinesel takoj sledeči mesec v svojem «Zvonu», je sicer prav pedagoško umerjena, vendar pa v celoti in posameznostih zavrača Levčevo hvalo in nazadnje Samhabrovo knjigo obsodi. Pozna se ji, da je Stritar vedel bolje ocenjevati vrednost Samhabrovega dela, še bolj pa, da Stritar ni bil oni plahi Slovenec, kakor Levec: Stritar ni v Samhabru našel nikakega plemenitega navdušenja za Prešerna in njegovo delo, prej nasprotno. «Sploh kaže vsa knjižica da g. Samhaber prav dobro čuti, kaj je Nemec, kaj Slovenec, in kako čast nam je izkazal, da se je usmilil našega, svetu neznanega Preširna. To je, kar mene vsaj nekoliko moti, da g. Samhaberju ne morem biti za lepo knjižico, katero nam je podaril, tako hvaležen, kakor bi bil rad in kakor so mu gotovo hvaležni razen mene vsi Slovenci.» S to svojo sodbo, ki jo je že tu označil kot osamelo, je med takratnimi Slovenci Stritar ostal res sam. Nad oddaljenim Dunajem je zmagala Ljubljana; Samhabrov življenjepisec¹ poroča, kak nenavaden ugled je užival Samhaber

¹ O. W. Henke: Edward Samhaber. München, 1917. Str. 71.

med ljubljanskimi Slovenci, ker jim je ponemčil njihovega Prešerna. Levcu pa je prišla nazadnje na pomoč še nemška literarna javnost. Par mesecev pozneje je v «Ljubljanskem zvonu» (I, str. 55) zopet pisal o knjigi ter lahko poročal s posebnim zadoščenjem o uspehu, ki ga je dosegla med Nemci. S tem je v prvi vrsti skušal zavriniti slovensko kritiko Samhabrove knjige: «Slovenci pač s Samhaberjem niso bili popolnem zadovoljni, kajti prelagatelju se marsikaj ni posrečilo; a pomisliti je, da prevod nikoli ne dosega izvirnika in tudi, ko bi sam Bodenstedt ponemčil nam Preširna, uverjen sem, da bi slovenskim čestiteljem pesnikovim mnogo stvari ne ugajalo. A vsaj to moral je vsak izmed nas priznavati, da mej vsemi dosedanjimi prelagatelji Preširnovimi je vendar Samhaber še najsrečnejši, najboljši.» Na to obširno dokazuje, da je knjiga dosegla med Nemci tem prijaznejši odziv; v ta namen našteva številne nemške liste, ki so jo ugodno ocenili, in citira pohvalne odstavke iz pisem, ki so jih Samhabru pisali Otto v. Leixner, Victor Scheffel in Johannes Scherr. Vse to mu je dokaz, da je knjiga v resnici dosegla svoj namen, namreč: «Nemce seznaniti z našim Preširnom.»

A tudi Levec je dosegel svoj namen. Niti njemu, še manj pa slovenski javnosti Stritarjeva kritika Samhabrovih prevodov ni omajala veselja, da se je v Samhabru vendar našel oni že od Levca in samega Stritarja tako željno pričakovani posrednik med slovensko in nemško književnostjo. Pri tem so mu pomagali močni, v nemškem literarnem svetu ugledni pomočniki. Johannes Scherr je izpolnil svojo obljubo ter v šesti izdaji svoje «Allgemeine Geschichte der Literatur» (Stuttgart 1881) prvič predstavil Nemcem tudi slovensko književnost s sledečimi stavki (II, str. 394): «Endlich haben sich noch die Slovenen in dem Chor slavischer Poesie vernehmen lassen und als ihren ersten wirklichen Poeten verehren sie den V. Wodnik (st. 1819), welcher den slovenischen Volksliederton in die Kunstdichtung übertrug, als ihren begabtesten und wirkungsreichsten den Franz Prešeren (1800—49), Epiker und Satiriker, vorzugsweise jedoch Lyriker, phantasiereich, gefühlskräftig und formgewandt.» K temu pripominja pod črto: «Poezije doktora Franceta Prešerna (Laibach 1847). Eine Auswahl verdeutschte E. Samhaber in seinem Büchlein ‚Preširenklänge‘ 1880.» Scherru se je pridružil posebno v nemških avstrijskih krogih vplivni, po svoji strogosti in nemškem nacijonalizmu znani «arbiter elegantiarum», graški germanist A. E. Schönbach s svojo knjigo «Über Lesen und Bildung», ki je v letih 1888. do 1913. doživela osem izdaj, in ki prinaša kot dodatek naslove 100 literarnih del, ki bi jih naj poznal

vsakdo, kdor hoče veljati za literarno izobraženega; med to stotino je naveden tudi Samhaber s svojimi »Preširenklänge«. Scherr in Schönbach sta Levcu in drugim Slovencem odtehtala vse manjše in večje »Zelence«, rodoljubni slovenski kritiki pa odvezla povod za nastop. Ob njuni vplivni besedi se tudi nemška kritika, v kolikor bi mogla Samhabra kontrolirati, ni oglasila. Nič ni pomagalo, da je Stritar skoro nejevoljno zagodrnjal: »Našemu Prešernu tudi Samhaber ni kos; to še enkrat poudarjam, naj se reče, kar se hoče« — še manj ko prvič, so ga poslušali tokrat (»Ljubljanski zvon«, 1896, 280 — Zbr. sp. VII, 249), ko je šlo v slovenski literarni javnosti za živo sedanost, ne pa za historične probleme. Svoj dober sloves je Samhabrova knjiga ohranila tudi v nemški literarni javnosti. Ko so leta 1910. izšla Samhabrova »Zbrana dela« v Münchenu, je o njih prinesel obširno oceno »Das literarische Echo« (XII, 1504—6) iz peresa Fr. E. Hirsch, takrat profesorja na gimnaziji v Kočevju. Hirsch označuje Samhabra kot boljšega med ono legijo avstrijskih šolnikov, ki so postali nemško-nacionalni Tirteji »mit mehr gutem Willen als dichterischen Kräften... Allerdings hat es die extreme deutschnationale Richtung, der er sich jetzt verschrieben hat, verschuldet, dass seine sehr beachtenswerten Übersetzungen Prešerens, die Samhaber in den Siebzigerjahren lieferte, in diese Gesamtausgabe nicht aufgenommen wurden. Das ist in mancher Hinsicht bedauerlich. Gerade Samhaber wäre der berufenste Mittler zwischen deutscher und slowenischer Literatur; und wenn er aus kleinlichen Rücksichten, die er auf seine Linzer Freunde (denen wohl auch diese splendid ausgestattete Ausgabe zu danken ist) anscheinend nehmen musste, ein derart wertvolles Werk wie die Prešerenübersetzung ausschloss, so erfüllt diese Ausgabe eben keineswegs alle Erwartungen, die man an sie stellen durfte. Schliesslich beeinträchtigt es auch Anastasius Grüns dichterischen Ruf keineswegs, dass seine Übersetzungen aus dem Slowenischen, die man gewiss nicht missen möchte, in seinen »Gesammelten Werken« Platz fanden.« Zato bi bilo iz »Zbranih del« lahko izostalo marsikaj drugega, predvsem njegove drame, ki so neverjetno naivne, in večina njegove lirike, v kateri se kaže samo nesamostojnega epigona. C. Korošak, ki je o tem Hirschevem članku napisal poročilo v »Ljubljanskem zvonu« (1910, 447), je sicer mimogrede omenil, da Samhaber za prevajanje Prešerna »ni bil pravi mož«, tradicionalne ugodne sodbe med Slovenci pa s svojo premalo podprto obsodbo tudi ni mogel ovreči. Ko je Samhaber letos 27. marca v Linzu umrl, je pisalo »Jutro« o njem, da se je »globoko vživel v Prešernove poezije«, ustvaril »znamenite »Preširenklänge«, in

navedlo z ničim podprto in vseskozi neverjetno² novost, da je pripravljajal novo izdajo Prešernovih prevodov.

*

Ob prevajanju Prešernovih poezij je krenil Samhaber na novo, od vseh prednikov različno pot. Za predlogo mu je služila izdaja iz leta 1866., iz katere je izbral za prevod — oziroma prepesnitev — ne mogoče one pesmi, ki so za Prešerna najbolj značilne, temveč one, ki so se mu vsled vsebine ali celo kake posamnosti najbolj priljubile. Vse te pesmi — v zvezi z nemškimi originali Prešerna — pa je porabil kot dokumente za biografijo Prešerna. Kdor po tem, kar je o Samhabrovem Prešernu samo čul, vzame »Preširenklänge« v roke, je nekoliko razočaran. Proti pričakovanju se mu odpre knjiga, v kateri je mnogo teksta v prozi; v to prozo so nadrobni celotni in fragmentarni prevodi in citati iz nemških Prešernovih originalov. Kdor bi si sedaj skušal delo olajšati s tem, da bi kot nekake rozine iz testa Samhabrove proze pobral najprej prevode, čital torej samo poetične dele teksta, bi doživel drugo razočaranje. Kmalu bo namreč opazil, da je med temi poezijami precej Samhabrovih originalov, in da so med prevodi mnogi take vrste, da lahko veljajo samo še kot nekake svobodne prepesnitve, ki se v ne ravno redkih primerih naravnost izprevržejo v samovoljne, od predloge zelo različne potvore.

Kar za uvod nas pozdravi Samhabrovo posvetilo »An Preširen«, tri strani obsegajoča pesnitev v žvenkljajočih kiticah, ki se ob pozornem čitanju razgalijo kot gostobesedna deklamacija brez prave vsebine. Vso razdaljo med gluhim žvenkom teh praznih verzov in klenostjo Prešernove besede je spoznal že Stritar, ki je ogorčeno zavrnil Samhabra, ki se je drznil Prešerna kolegijalno potrepljati po rami:

Und so verzeihe dem Genossen,
Wenn er die schönsten Blumen bricht
Und deines Herzens zarte Sprossen
Zu einem bunten Kranze flicht!

Praznota in pritlikavost lirika Samhabra pa se posebno pokaže v sklepni kitici tega posvetila, kjer skuša ta Prešernov »Genosse« zaman zbuditi pozornost z gluhim žvenketom obrabljenega liričnega drobiža:

Sie preisen Dich an allen Orten,
Da bist des Volkes Wunderhorn!
Und als mir nun ein Trunk geworden

² Prim. Henke: n. n. m., str. 69—71.

Aus diesem liederreichen Born:
 Der Frühling kam in mich gezogen,
 Die kleinen Waldessänger flogen
 Und zwitscherten mir um das Haupt;
 Um mich nur Rosen und nur Reben,
 Und so voll Licht und Luft und Leben
 Hab' ich zuerst an Dich geglaubt!

Tako žvrgoli ob Prešernovem spominu Samhaber, ki je vendar v 3. kitici tega posvetila izdal, da mu je znan — neprimerno bolj glęboki in možati — Grünov «Nachruf», pa se ob Prešernu in Grünju niti toliko ne ogreje, da bi v tej kitici ne papigoval za Schillerjem:

O glücklich, wenn ein Gott es bindet,
 Dass sich der Freund zum Freunde findet,

kar govori sicer o Prešernu in Grünju, a pomežikuje tudi na razmerje med Prešernom in — Samhabrom!

Prvemu poglavju, ki opisuje Prešernovo mladost, služi za motto prevod dveh uvodnih verzov iz soneta «O Vrba, ...», domačijo Prešerna pa opisuje s prevodom kitice iz Krsta «Tje na otok, z valovami obdani», kjer pa so ravno začetni verzi tako spremenjeni, da lahko stoje kot opis kraja sami zase: «Wie traumlich glänzt das Eiland aus den Wogen! Marien ist's, der himmlischen, geweiht...» Drugi biografski dokument v tem poglavju je prevod soneta «O Vrba», ki se lahko šteje med boljše Samhabrove prevode, dasi tudi v njem ne manjka raznih liričnih fickov in praznih besednih mašil. Z dovršeno gimnazijo in vstopom na vseučilišče se prvo poglavje konča.

Drugo poglavje (str. 12—18) opisuje Prešerna jurista na Dunaju, njegove stike z Grünom, Nemci in nemško kulturo, njegovo prvo pesem in prvo ljubezen. Pod mottom «O glücklich, wenn ein Gott...» govori o Prešernu in Auerspergu, citira tri kitice iz Grünovega «Nachrufa», in pravi o vplivu Čelakovskega na Prešerna: «Dieser war es, der, Einer der Ersten, erkannte, dass der junge Slovane von den Musen begnadet war, und der ihm auch jene Richtung gab, welcher Preširen, ein Kind seiner Zeit, glühenden Ausdruck verlieh. Der Dichter liebte ja mit ganzer Seele sein slavisches Heimatland, und es war nicht schwer, in diesem Gemüte den Funken slovenischer Heimatsliebe zur lodernnden Flamme panslavistischer Ideen zu entflammen (str. 14).» Drugi del tega stavka s svojo pretiranostjo služi Samhabru samo kot nekaka stilistična zveza s trditvami o veljavi nemštva med Slovenci; zato je moral zase ustvariti neko nasprotje, že kot ravnovesje proti hvaležni proslavi, ki jo je Prešernu napisal nemški pesnik Grün. Zato tudi navaja v naslednjem iz Prešernovih nem-

ških sonetov tercino «Deutsch sprechen in der Regel» in se spomni Prešernovih besed v pesmi «V spomin Andreja Smoleta», da se je temu izpolnila ta želja, da leži «V zemlji slovenski, v predragi deželi... v kateri očetje so naši sloveli, ktera zdaj ima grob komaj za nas», kar pa prevede dovolj nerodno: «Kaum ein Grab erschliesst sich dem Slovenen in seinem theuren, heimatlichen Lande.» Nato navaja celotni sonet «Ihr, die entsprossen aus der Slaven Stamme», ki pa ga menda ni popolnoma razumel, ker mu je dal samovoljno naslov «An Germania». Sicer pa tiči v zadnji tercini tega soneta še neka uganka:

Vom edlen Erz, nicht vom gemeinen Thone
Sei doch das, was er bringt, zu überreichen,
Die auf Armseligkeiten blickt mit Hohne —

citira Samhaber, pravilno pa bi se moralo glasiti: «Sei doch das, was er bringt der überreichen»! Ta «Überreiche» je baš Germanija, bogata žena, ki zviška gleda na siromaštvo! Jeli tukaj tiskovna napaka, ali Samhabrova poprava, ali pa je Samhaber tako že bral v svoji (mogoče rokopisni?) predlogi, kar mu je umevanje otežilo, vse to so prašanja, ki se rešiti ne dadó. Jasno je vsekakor, da sonet v tej obliki ne daje pravega smisla. — «Doch — nadaljuje Samhaber za tem sonetom — wie ein frischer Maienhauch zieht auch die Hoffnung durch die trauernde Dichterseel, und im Geiste Čelakovskys sieht er,

Wie jener kräftigste der Samen,
Den er in seine Brust gelegt,
Wenn auch in späten, späten Tagen,
Da man uns längst hinausgetragen,
Die Früchte der Verheissung trägt —»

kar je vse skupaj originalna Samhabrova improvizacija, za katero v Prešernovih poezijah ni predloge. (Konec prihodnjič.)

Vladimir Levstik: Hilarij Pernat

(Nadaljevanje.)

Pri teh besedah je segel Jesenko v predal svoje pisalne mize in je vzel iz njega dve fotografiji, ki sta predstavljali mladega moža prijetne, že na pogled odkrite in poštene vnanjosti... — Vse do tod je Hilarij Pernat molče poslušal Stanino poročilo. Gube njegovega obraza so drgetale, vlaga odrešenja mu je zalivala oči, na ustnicah mu je igral smehljaj bolnika, ki se budi iz morečih sanj v svetlo in zdravo resničnost; vse to se je godilo z njim, samo rekel ni ničesar, dokler ni omenila fotografij. Misel na sinovo sliko pa ga je presunila kakor strela. Nekdo, in niti ne daleč od njega, je imel po tem takem sliko

Joža Glonar: Samhaber in njegovi »Preširenklänge»¹

(Nadaljevanje in konec.)

Kako žalostno zvođenel in obledel je 7. sonet, iztrgan iz »Venca» in opremljen z naslovom »Orpheus»:

Und Orpheus schlug die zaubervollen Saiten,
Und aus dem Walde kam der Tannenbaum,
Es stieg der Fels vom hohen Wolkensaum,
Der Adler liess die dunklen Schwingen gleiten.

Von Rhodope und Hämus sah man schreiten
Die wilden Völker, man erkennt sie kaum:
Es ist ein so unnennbar süsser Traum;
In den die Töne sie hinüberleiten.

Itd. itd. Poglavje se konča s prevodom »Dekletom», v katerem se Samhaber po nepotrebnem kosa s Prešernom; naslov je spremenil v »An das Mädchen» in 5 kitic izvirnika raztegnil na šest.

Tretje poglavje opisuje (str. 19—31) dobo Prešernovega juristovanja v Ljubljani. Za motto mu je Samhaber postavil verza

O fraget nicht, was ich gelitten habe
Und leiden werde bis in späte Fernen! —

Komaj in le s pomočjo na str. 21 priobčenega celotnega prevoda soneta »Je od vesel'ga časa teklo leto» spoznamo, da stojita ta dva verza na mestu dveh Prešernovih

V srce mi padla iskra je ognjena,
ki vgasnit' se ne da z močjo nobeno.

Že prevod teh dveh verzov je dovolj za primer, kako, po svoji navadi, Samhaber preprostost Prešernove lirične dikcije preoblači v pisano draperijo svojih vsakdanjih liričnih kostumov. V nadaljnjem ilustrira Prešernovo ljubljansko dobo s celotnim prevodom soneta »Bilo je, Mojzes, tebi naročeno», ki pa mu je učinkovitost originala vzel s tem, da je direktni nagovor Mojzesa v obeh kvartetah spremenil v epično pripoved, pač zaradi tega, ker je tudi temu sonetu hotel dati poseben naslov »Moses». Naravnost

---

¹ Opomba k str. 421., 1. vrsta od zgoraj: Da je Samhaber res pripravljaval novo izdajo svojih »Preširenklänge», izhaja iz njegovega pisma Fr. Vidicu (gl. »Ljubljanski Zvon», 1900, 837) in iz dejstva, da je pošiljal Fr. Levcu nove verzije svojih prevodov, s prošnjo, naj pripiše svoje opazke in mu jih potem vrne.

potvoril pa je vsebino in smisel v prevodu druge kitice uvodne pesmi «Strunam», ki ga v isti zvezi priobčuje:

Wie die Wangen mir erblassen
Und das Auge bitter weint;
Möchte liebend sie umfassen,
Die mich, ach, zu fliehen scheint.

«Očetov naših imenitna dela», ki slede, so v prevodu še dovolj posrečena, posebno dobro je zadet prehod, toda na koncu pokvarita vso lepoto verza

Und wie der elend ist, so ihn durchbohren
Die Pfeile dieser Augen kalt und stumm.

Ominozni, arhaistični relativ «so» tukaj v tej zvezi ne stoji na pravem mestu in učinkuje naravnost komično. Precej verjetno je, da ga je Samhaber slepo posnel baš po — Prešernu samem, ne da bi se zavedal funkcije, ki jo ima ta «so» pri Prešernu. Na str. 14 citira Samhaber Prešernove verze:

Deutsch sprechen in der Regel hier zu Lande
Die Herrinnen und Herren, die befehlen,
Slovenisch die, so von dem Dienerstande —

Tukaj je Prešeren postavil «so» namesto «die», da bi se izognil jecljajoči kakofoniji, ki bi jo povzročila dva neposredno si sledeča «die»; obenem je dobil stavek poseben okus s tem, da se je v njem oglasil arhaistični «stilus curialis», torej jezik nad služječimi Slovenci vladajoče gospode, značilno uradniško pobarvan. Petdeset let pozneje pa učinkuje ta «so» v Samhabrovem prevodu samo še komično; opravičiti bi se kvečjemu dal v kakem pobožnem tekstu — v posvetno prozo je prišel iz cerkvene, najbolj iz Luthra! — v ljubezenski liriki zanj ni nobenega mesta.

Zelo neroden lapsus se mu je primeril v isti zvezi. Imena Prešernove ljubljenske ne imenuje nikjer, pač pa pravi (str. 24): «ihr Name wird fortertönen, noch würdiger als der einer Julia, Laura und Cynthia». Če ne stoji tukaj «Julia» po pomoti tiskarja za «Delia», moramo v njej pač iskati Romejevo Julijo in ne Prešernove. — Pod naslovom «Befiehl!» prinaša nato prevod 7. gazele «Kdor jih bere, vsak drugače pesmi moje sodi» s spremenjenim metrom in samovoljno prevrnjenim koncem. Osem pripovednih verzov je Samhaber raztegnil na devet, ob prelomu pa beremo naenkrat namestu preprostih Prešernovih verzov

Jaz pa tebi sami, draga, želel sem dopasti,
drugih nisem prašal, kaj se njim po glavi blodi

sledečo samhabrovščino:

Gib mir den Kopf, mir Hals, mir Brust, mir Glieder!
 O Liebchen, sprich! Nur du hast zu befehlen,
 Und niemals steig' zu Anderen ich nieder.

Ta «anatomija» je v prevod vtihotapljena očitno samo zato, ker je potreboval Samhaber rimo s koncem «—ieder»!

Tudi v to poglavje je vzel en sonet iz Venca, namreč 4. «Mokrocveteče rožce poezije», ki mu je dal poseben naslov «Ich suche sie». Kakor drugod v enakih slučajih mu je tudi tukaj dejstvo, da je sonet iztrgan iz svoje zveze, delalo nepravilike. Naravnost naiven je prevod 2. kitice:

Ich suche sie, die Sonne, aller Orten,
 Ob sie ihr Haupt an's off'ne Fenster legt,
 Ein Stelldichein im grünen Walde hegt,
 Ob jetzt durchwandelt des Theaters Pforten.

Po vsem tem si človek kar oddahne, ko naleti v naslednjem na originalen citat iz Prešernovih «Liebesgleichnisse» in na cel njih prvi sonet, «das jedem unserer Sängler zur Ehre gereichen könnte», kakor pravi Samhaber. To je sonet «Der Frühling kommt», ki mu je Samhaber nadel naslov «Frühling» (po prvem substantivu v prvem verzu!) in ob katerem je pokazal, da niti nemškega Prešernovega teksta ni razumel. Pravi namreč, da Prešeren v tem sonetu toži «dem Frühling sein sturmbewegtes Innere», v resnici pa pripoveduje Prešeren v obeh kvartetih tega soneta, kako mu prijatelji očitajo:

Dein Lied allein mag nicht den Lenz begrüßen,
 Singt nicht den Sommer, nicht des Herbstes Segen...

in jim v tercinah razloži, zakaj tako dela. Da Samhaber dialogične kompozicije tega soneta ni spoznal, se že na zunaj vidi v tem, da je ves sonet oklenil v en sam par narekovajev.

Sledi prevod soneta «Zgodi se včasih, da mahomedani», kar je Samhaber prevedel «Habt ihr gehört von jenem einzigen Tage»; kar se prevajatelju tako rado in tako pogosto zgodi, se mu je primerilo tudi tukaj — proti koncu se vedno bolj oddaljuje od preproste Prešernove dikcije in sklene z genljivo trivijalnostjo:

Nur ich war ferne von des Festes Schwalle;
 Die Hände musst' ich zum Gebete falten:
 O möge dich der liebe Gott erhalten!

Enako je ponesrečen konec sledečega prevoda soneta «Ni znal molitve žlahtnič». Prevod izzveni v banalnost:

Verzeihe, wenn voll Blumen und voll Blättern
 Dir sprosst das Lied vom ersten Sonnenglanz
 Bis wann die Sterne ziehen durch den Dom.

Ta tercina je že sama po sebi težko umljiva, povrh pa je Samhaber ž njo zagrešil še dvoje tehničnih napak. Tercino, ki je pri Prešernu prehod k glavni misli, izraženi v drugem delu soneta, je postavil na konec soneta, ter s tem popolnoma zabrisal ono lepo kontrapozicijo pri Prešernu, ki daje Prešernovemu sonetu šele pravi smisel in novo vsebino. Onemu vitezu je «Ave Maria» zrastle šele po smrti iz groba, Prešernu pa že za življenja. To je, kar Prešerna loči od onega viteza, zaradi tega prosi Julijo odpuščanja. V tej nežni prošnji pa tiči tudi vzrok: Prešeren s svojo prošnjo dovolj jasno pove, da je njegova ljubezen do Julije večja ko ljubezen onega viteza do Marije. In da obleče to svojo, skoro samozavestno izpoved v obliko prošnje, s tem da Prešeren staremu sujetu novo obliko in novo vsebino. Samhaber za take stvari nima niti oči niti ušesa; stroga notranja zgradba Prešernovih sonetov mu je sicer znana (str. 53), toda v njegovih prevodih je ni.

Za tem sledi prevod «Kam» (str. 29), ki mu ne moremo očitati drugega ko to, da se v njem Samhaber po nepotrebnem kosa s Prešernom, kar pa so delali sicer tudi drugi (gl. Ljubljanski zvon 1910, str. 102—103). Prevod «Izgubljene vere» ima enkrat pravilen naslov (ker ga ima tudi že Prešeren!), zato pa ima drugačen, ne ravno srečen metrum. Konec

Seele war mir ein Altar,
Doch die Göttin einstens war —
Weh, verloren ist die Spur
Und ein schönes Weib blieb nur.

pa je zopet dokaz, kako pri Samhabru proti koncu pesmi omaga prevajavčeva moč ali pa — zanimanje.

Še razmeroma posrečen prevod soneta «Kupido, ti in tvoja lepa starka», ki mu je Samhaber nadel neprimeren, ali vsaj premalo izrazit naslov «Vorsatz», je porabil kot formalen prehod od «Julijine dobe» na «Anino dobo», ki jo opisuje v četrtem poglavju.

Uvodni akord tej četrti dobi je «Glosa», iz katere je vzeto geslo tega poglavja, in katere posamezne kitice, še razmeroma dobro prevedene, obširno komentira. Ostalo signaturo dajeta pri Samhabru tej dobi Prešernova prijatelja Čop in Smole. Priobčen je dovršen prvi del posmrtnice «Jung stirbt der, den die Himmelsmächte lieben», priobčen hudo razvodenel prevod elegije «Tajati led naš še le začne se», priobčena je tudi pesem «V spomin Andreja Smoleta», toda v Samhabrovem prevodu so se težki ritmi tega «marche funèbre» spremenili v gibko poskočnico:

Golden lacht der Wein im Becher,
Klinget an und trinkt auf ihn,
Auf den stillsten aller Zecher
Unter Kreuz und Immergrün!

Kako srčkano! In obenem kako smešno! In isto kitico postavi tudi na konec, pa si s tem komodno prihrani prevod fine nijanse, ki v originalu veže in loči obe kitici. To se pravi: Za prevod zadnje kitice je porabil dve kitici, s čemer se je sklenjenost te elegije še bolj zabrisala. — «So trug man Einen um den Anderen hinaus und Preširen fühlte sich fremd und fremder. Es war ihm, als gehörte er nimmer herein in dieses alte Erdenhaus,

Wo die Blumen welk geworden
Und ein scharfer Wind von Norden
Gift'gen Nebel mit sich trägt;
Wo des Eises harte Rinde
Ober Bach und Wiesengründe
Wie ein Todtentuch sich legt.

Ne iščite predloge za te verze v Prešernu. Pristna samhabrovščina so, samo razširjeni metrum njegovega «Unter Kreuz und Immergrün», pojoč z ritmom in rimami znane krokarske pesmi «Als die Römer frech geworden, zogen sie nach Deutschlands Norden.» ...!

Peto poglavje obsega zadnje dobo, do Prešernove smrti. Geslo je vzeto iz soneta «Življenje ječa», iz prvih dveh verzov druge kvartete. Za ilustracijo te dobe mu služi najprej sonet «Popotnik pride v Afrike puščavo» z malo primernim naslovom «Wüstenwanderer». Nekoliko boljše je pogojen naslov soneta «Življenje ječa», «Todessehnsucht», zato pa prevod v koncu zopet omaga. Zadnja tercina se v Samhabrovem prevodu glasi:

Erst in der braunen Erde wird mir leicht;
Und wie auch Stürme um den Hügel tosen,
Man schläft so ruhig unter weissen Rosen.

Skoro se zdi, da so Samhabru konci raznih Prešernovih pesmi premalo učinkoviti, da jih torej namenoma zakroži po svoje. Lirična sentimentalnost teh popirnatih «belih rož» je vreden pendant Samhabrovemu «Kreuz und Immergrün», obenem pa tudi jasen in zgovoren dokaz, kako velik je razloček med osladnostjo lirčnih besednih igrčk Samhabra in preprosto, kleno, trpko dikcijo Prešerna. Prevod soneta «Dolgost življenja našega» z naslovom «Memento mori» in pohabljenno zadnjo tercino

Wer Morgens sang, der schläft bei Abendroth
Im stillen Sarge, und der Engel bläst
Vom schwarzen Bahrtuch: Danke an den Tod! —

daje Samhabru primerno zvezo, da opiše Prešernovo smrt in njegov pogreb (deloma s citati iz Grünove posmrtnice).

V sledečem, šestem poglavju podaja Samhaber v precej rahli zvezi prevode pesmi, ki jih prej ni mogel za biografijo nikjer prav porabiti: Pod oknom, Orglar, Nezakonska mati, Neiztroh-

njeno srce. Skupno je prevedel iz Prešerna 25 pesmi (po večini sonete) in «Krst».

O «Krstu» govori posebe zadnje poglavje, govori o njem kot o konfesiji Prešerna-Črtomira in podaja prevod zadnjih dveh stanc. Samhaber hvali slikovitost pesniške dikcije «Kresta», s Pennom vred pa graja njegovo nedoslednost. Ker je že Penn podal dobeseden prevod, pravi, zato tega njemu ni treba; «Krst» je porabil le kot vir za posebno epsko pesnitev «Črtomir» (str. 67 do 82). Kako ga je prevajal, o tem govori sam na 87. str.: «Mich noch im ersteren Theile meines ‚Črtomir‘ mehr oder minder an das Original haltend, bin ich allmählich von ihm abgewichen und habe mir einzelne Änderungen des mir höchst unsympathischen Stoffes erlaubt, im Übrigen bestrebt, den sprunghaften Charakter der Originaldichtung wo möglich beizubehalten.» To lahko zasledujemo tudi na «Črtomiru». Samhaber je prevedel uvod in prvi del «Kresta» še kolikor toliko verno, drugi del pa zelo po svoje. Z Ajdovskega gradca se pri njem še, kakor pri Prešernu, Črtomir napoti na otok. V mraku dobi Bogomilo in nato se pogovarja «das überselige Paar umschlungen in der sommerlichen Laube» — pred jezerom pa čaka Valjhun s svojo četo. Staroslav blagoslovi Črtomira in Bogomilo, tedaj pridrvi Valjhun s svojimi na otok, Bogomila se skriva v nekak stolp, «Held Črtomir besteigt den flüchtigen Kahn», Valjhunovi pa razdenejo svetišče. Staroslava je zadela puščica v glavo, Črtomir je ušel, Bogomila je ostala popolnoma sama; novega očeta je dobila v starem duhovniku, ki jo pozdravi z besedami «Da smo očeta enega sinovi itd.», jo pouči in jo krsti na ime Marije. Ob njenem krstu se naenkrat pojavi Črtomir, deklamira in se roti kakor junak v kaki operi, nazadnje pa obupan skoči v jezero.

Bolj ko v vseh drugih prevodih je Samhaber ob «Krstu» pokazal svoje razmerje do Prešerna in njegovega dela. Svoje stališče do njega je tudi na par mestih razložil. Ob svojem prevodu «Pod oknom» piše (str. 50): «Freilich, der Slovene wird bedenklich das Haupt schütteln, wenn er es liest, aber ein Schelm, der mehr gibt, als er hat.» Obširneje govori v epilogu, kjer opisuje, kako je prišel v jeseni 1878¹ kot profesor na žensko učiteljsko v Ljubljano in se pozno v oktobru (ali 1878. ali 1879., ni jasno iz njegovega pripovedovanja) prvič seznanil s Prešernom. Tam pravi že nekoliko drugače (str. 86—87): «...mitten in den Liederfrühling hinein fiel auch Preširen. Freilich verdanke ich dies zunächst der freundlichen Güte des Collegen Levec und der Fräulein Bohinec,

¹ Henke, l. c. str. 57—58.

Schusterschitz und Kobilca, welche mir ihren Dichter in deutscher Prosa wiedergaben. Ich las und las, nahm dessen Gedankenwelt in mich auf, ersann mir ein neues Kleid und so zu sagen einen neuen, deutschen Preširen. — So geben sich meine Preširenklänge durchaus nicht als Preširenübersetzungen, und es wäre weit gefehlt, mit schulmeisterlicher Aengstlichkeit Originaltext und Klänge gegenüberzustellen und immer und immer auszurufen: Ja, das sagt nicht Preširen, oder: das hat er anders gesagt, oder: wo ist das, was er gesagt hat? Hier steht: ‚Mein Herz ist zu einem Garten und Acker geworden‘, und der erlaubt sich, den Acker wegzulassen, und spricht von einer verdorren Liebe, von der Preširen nicht spricht. Preširen lässt sich eben nicht übersetzen, es sei denn, dass man den deutschen Sprachgenius an fremde Ketten schmiede. Dies fühlte ich auch bei der ‚Taufe an der Saviza‘. Knjiga se konča s štirimi soneti svojevrstne oblike, v katerih Samhaber govori o povodu, ki mu je rodil »Preširenklänge« ter poda pomembno izjavo, da so samo »nachempfunden« (str. 89).

Vse te izjave, ki se kopičijo proti koncu dela, so dovolj jaseń dokaz, da se je Samhaber v teku svojega dela sam zavedel svojih slabih sil. Zato ga je skušal opravičiti. Njegovo opravičilo pa ne drži. Sam je — pač s pomočjo Stritarjevega uvoda (str. 52) — dobro spoznal in opisal lepoto Prešernove poezije. Sam pravi (str. 53): »Die Bilder selbst sind so eigenartig, man sieht sich in eine neue, seltsame Welt versetzt, dabei sind sie von seltener Klarheit und Anschaulichkeit, bis in das Einzelste treffend.« Naloga prevajavca bi bila, da v nemškem jeziku poda ravno tako jasne in plastične podobe, kar je možno, ne da bi se geniju nemškega jezika morala delati sila. In kaj je od te lepote ostalo v Samhabrovem prevodu, ali če hočemo reči po njegovem, v njegovi »prepesnitvi«? V najugodnejšem primeru je ta lepota zastrta, izgubljena, še večkrat pa naravnost izprevržena v trivijalnost in banalnost. Samhaber se je lotil posla, ki mu ni mogel biti kos. Ta sladkogolki in votlobesedni epigon Scheffla in njegove šole ima vse preslaboten jezik za mogočne akorde Prešernove umetnosti. Tako je Prešeren pri Samhabru samo pritlikava potvora: izkrajaj menjen kot prevod, se je počasi izprevergel v razvodenelo prepesnitev, v simfonijo, redigirano za harmoniko.

Kdor pozna Prešerna samo iz Samhabra, se bo čudil spoštovanju in veljavi, ki jo ima Prešeren pri nas, kdor pozna Prešerna tudi od drugod, se bo zamislil ob dejstvu, kako je Samhaber, obešen ob Prešernove škrice, prijadral v svetovno slovstveno zgodovino.